

MARIE MAGDALSKÁ: JEJÍ VÝZNAM A ROLE DLE SVĚDECTVÍ NOVOZÁKONNÍCH EVANGELIÍ

PETR MAREČEK

Mary Magdalene, who, besides the mother of Jesus, is the woman most frequently mentioned in the Gospels, earned a great reputation in the Western church after she came to be identified with the "sinner" (Luke 7:36–50) and the sister both of Martha and of Lazarus (Luke 10:38–42; John 12:1–8). The identity of the three, which is impossible to demonstrate, nonetheless caused the formation of numerous legends and fictions about Mary Magdalene. The aim of this paper is to portray the role of Mary Magdalene – as an important disciple of Jesus – according to the four canonical gospels and to point out her significance according to the testimony of these New Testament texts.

Key words: Biblical exegesis; The Gospel of John; Mary Magdalene; Jesus Christ; discipleship.

Mnoho žen, ať už známe jejich jméno či pro nás zůstávají bezejmenné, patřilo do širšího okruhu Ježíšových učedníků a následovníků. Tyto ženy podobně jako muže Ježíšovo vyučování hluboce zasáhlo a způsobilo, že Ježíše s nadšením následovaly. Jednou z významných ženských postav v evangelní tradici je zaručeně Marie Magdalská. Vedle Marie, Ježíšovy matky, je Marie Magdalská nejčastěji zmiňovanou ženou v evangeliích. Je rovněž jednou z mála žen, která v evangelním textu přímo promlouvá (srov. Jan 20,2.13.15.16). Marie Magdalská náleží zřejmě k neznámějším ženským postavám v celém Novém zákoně.

V raném křesťanství zastávala Marie Magdalská důležitou roli. Již velmi brzy byla uctívána jako rovná apoštolům a dostala čestné označení *apostola apostolorum* „apoštolka apoštolů“. Takto byla poprvé označena Hyppolitem Římským (asi 170–235) v jeho díle *De cantico* (24–25).¹ Její význam dokládá také zájem, který jí věnuje apokryfní literatura, především gnostické *Mariino evangelium*, dále *Filipovo evangelium* a spis *Pistis Sofia*. V těchto spisech je Marie Magdalská nejen znázorněna jako ta, jež byla Pánem více milována než ostatní ženy (*Mariino evangelium* 10) a ostatní učedníci (*Mariino evangelium* 18), ale též je představena jako Spasitelova průvodkyně, jež má dokonce označení „jeho družka“ (*Filipovo evangelium* 59), a jako ta, jež Ježíšovi klade otázky a on ji chválí pro její vzhled (*Pistis Sofia*).² V těchto textech je Marie Magdalská zobrazena jako blízká společnice Ježíše na duchovní rovině a její těsné spojení s Ježíšem primárně symbolizuje předávání duchovního vědění.³

Skutečnost, že Marie Magdalská se stala velmi známou, je dána především tím, že byla ztotožněna s hříšnicí ve farizeově domě (Lk 7,36–50), která je zpravidla považována za nevěstku, i když

¹ DSCHULNIGG, P.: *Jesus begegnen. Personen und ihre Bedeutung im Johannesevangelium*. Münster 2000, s. 303, pozn. 32. Označení Marie Magdalské jako „apoštolky apoštolů“ bylo opětovně používáno, viz např. Rabanus Maurus (asi 780–856), *De vita Beatae Mariae Magdaleneae* XXVII; Tomáš Akvinský (1225–1274), *In Ioannem Evangelistam expositio*, capitulum XX, liber III, 6). Pokud jde o hodnocení Marie Magdalské jako „apoštolky apoštolů“ ve středověku, viz TASCHL-ERBER, A.: *Apostle and Sinner. Medieval Receptions of Mary of Magdala*. In: Børresen, K. E. – Valerio, A. (edd.): *The High Middle Ages. Bible and Women*. Atlanta, GA 2015, s. 301–326.

² Srov. DUS, J. A. – POKORNÝ, P. (edd.): *Novozákonní apokryfy I. Neznámá evangelia*. Praha 2001, s. 213, 237, 239, 242.

³ PETERSEN, S.: *Maria aus Magdala. Die Jüngerin, die Jesus liebte*. Leipzig 2011, s. 124–144.

to evangelní text výslovně nesděljuje. Třebaže toto ztotožnění nenachází v Novém zákoně žádný opěrný bod⁴ a v rané době církve bylo zastáváno jen ojediněle (nejstarší doklad poskytuje Efrém Syrský, *Hymn.* 1,176–177), v církvi na Západě se prosadilo díky kázání papeže Řehoře Velikého (*Hom.* XXXII; PL 76,1239), které pravděpodobně pronesl v roce 591 v bazilice sv. Klimenta v Římě v pátek po svátku Povýšení svatého kříže (14. září).⁵ Identifikace Marie Magdalské (Lk 8,2) s hříšnicí ve farizeově domě (Lk 7,36–50) byla v neposlední řadě podpořena vyprávěním v Jan 12,1–8, kde vystupuje rovněž žena se jménem Marie. Jedná se o Ježíšovu návštěvu dvou sester Lazara v Betánii, jimiž byly Marie a Marta. Během této návštěvy Marie pomazala Ježíšovy nohy drahocenným olejem z pravého nardu a utřela mu je svými vlasy. I když se oba dva příběhy o pomazání Ježíšových nohou z Lukášova a Janova evangelia neshodují⁶ a v Janově evangeliu se jedná o zcela jinou ženu, byla Marie Magdalská na základě stejného jména ztotožněna s Marií z Betánie a na základě motivu pomazání nohou s hříšnicí v Lk 7,36–50. Ztotožnění Marie Magdalské s Marií z Betánie mělo další důsledek pro obecně rozšířený obraz o Marii Magdalské. Podle Lk 10,38–42 je při Ježíšově návštěvě domu Marie a Marty představena Marta, jak Ježíše obsluhuje, zatímco její sestra Marie sedí u Ježíšových nohou. Jelikož se Marta cítí být přetížena, stěžuje si na Marii. Ježíš avšak brání naslouchající Marii. Na základě tohoto příběhu jsou tyto dvě sestry vnímány jako reprezentantky dvou základních forem křesťanského života. Marta symbolizuje aktivní život (*vita activa*) a Marie kontemplativní život (*vita contemplativa*). Na základě ztotožnění Marie Magdalské s Marií z Betánie obdržela též Marie Magdalská kontemplativní rys. Jako kajícnice se uchýlila do samoty a vedla rozjímavý život.

Spojení tří žen – Marie Magdalské, hříšnice ve farizeově domě a Marie z Betánie – se v západní církvi prosadilo ve středověku. Toto přesvědčení dokumentuje velké množství vyobrazení, která sahají od kající klečící ženy (socha: Antonio Canova; 1809) či kající sklíčené ženy (socha: Donatello; 1453–1455) přes Marii Magdalskou jako vybraně/pansky působící ženu (obraz: Carlo Crivelli; asi 1480) až k vyobrazení běžné světice (zpravidla na oltářních obrazech).⁷ Skrze všechny tyto mnohovrstvé spojitosti a identifikace byl postupně během dějin umění, kultury a literatury v západní církvi vytvořen mocně působivý obraz této ženy. Marie Magdalská, která byla někdejší nevěstka, se obrátila jako příkladná zkroutěná kajícnice a poté vedla rozjímavý život v samotě.

Tento obraz hříšnice a ženy s nechvalnou pověstí je možné nadále spatřovat v populární literatuře, v románech⁸ a filmech.⁹ Některé nové romány¹⁰ se snaží z údajů v apokryfní literatuře (gnostické

⁴ Srov. WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 154. K tomu je třeba dodat, že hřích a posedlost nejsou nikde v Novém zákoně ztotožňovány. SCHÜRMAN, H.: *Das Lukasevangelium*, I. Freiburg–Basel–Wien 1990, s. 446, pozn. 19.

⁵ MELZER-KELLER, H.: *Maria Magdalena neu entdecken*. Geist und Leben. Zeitschrift für Ascese und Mystik 72, 1999, s. 100 (celý článek s. 97–111).

⁶ Srov. dále FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke. Introduction, Translation and Notes (I–IX)*. New York 1981, s. 684–686; SCHÜRMAN, H.: *Das Lukasevangelium*, I. Freiburg–Basel–Wien 1990, s. 440–442.

⁷ Obraz od italského renesančního malíře Tiziana (1488/1490–1576) představuje Marii Magdalskou téměř neoblečenou s rozpuštěnými dlouhými vlasy, které jí padají na obnažená ramena. Je možné si všimnout, že to byli většinou muži umělci, kteří Marii Magdalskou velmi často vyobrazovali jako obnaženou (obraz: Jules-Joseph Lefebvre, Marie Magdalská v jeskyni; 1876) nebo jen mírně zahalenou (obraz: Honoré Daumier; kolem 1848–1852). Mnoho obrazů má erotický nádech a představují Marii Magdalskou jako smyslnou ženu. Solidní přehled vyobrazení Marie Magdalské ve výtvarném umění poskytuje např. GLANG-TOSSIG, A. V.: *Maria Magdalena in der Literatur um 1900. Weiblichkeitskonstruktion und literarische Lebensreform*. Berlin 2013, s. 38–54.

⁸ Např. RINSER, L.: *Mirjam*. Praha 1989 (německý originál: *Mirjam*. Frankfurt 1983); BERLINGHOF, R.: *Mirjam. Maria Magdalena und Jesus*. Eschborn 1997; HUNT, A.: *Magdalene. Its Never Too Late to Begin a New Life*. Carol Stream, IL 2006.

⁹ Např. Historicko-životopisné drama *Gli amici di Gesù – Maria Maddalena*, italsko-německý koprodukční film z roku 2000. Viz dále např. MAISCH, I.: *Maria Magdalena*. In: Kasper, W. et al. (edd.): *Lexikon für Theologie und Kirche*, 6. Freiburg–Basel–Wien 2006, sl. 1341.

Mariino evangelium a Filipovo evangelium) vyvozovat, že Marie Magdalská a Ježíš měli sexuální vztah včetně potomstva, při tom však nesprávně posuzují kontext a výpovědní záměr těchto spisů.¹¹ Z výše uvedeného je zřetelné, že obraz Marie Magdalské, která byla podle svědectví novozákonních evangelií snad nejdůležitější Ježíšova učednice a ústřední svědkyně velikonočních událostí, byl prostřednictvím mylných ztotožnění a četných legend značným způsobem zkruslen. Marie Magdalská byla v první řadě spatřována jako kající hříšnice, která dříve bývala nevěstkou.

Naše studie si klade za cíl představit obraz Marie Magdalské, jak o něm svědčí čtyři novozákonní evangelia, a vyzdvihnout její veliký význam pro církve, na který nedávno poukázal papež František ve Svatém roku milosrdenství (8. prosince 2015 – 20. listopadu 2016), když povýšil památku Marie Magdalény na svátek.¹²

1. Jméno a původ

Jméno Marie se v Novém zákoně vyskytuje ve dvou formách Μαριάμ a Μαρία. První forma je přepisem hebrejského jména מִרְיָם „Miriam“ v Septuagintě. Ve Starém zákoně byla nositelkou tohoto jména významná osoba spjatá s událostí exodu. Jméno „Miriam“ měla Mojžíšova sestra (Ex 15,20.21; Nm 12,1.4.5.10.15; 20,1; 26,59; Dt 24,9; 1 Kron 5,29; Mich 6,4), která po zázračně záchraně skrze přechod Rákosovým mořem pronesla zpěv oslavující Hospodina (Ex 15,21), jenž patří k nejstarším památkám židovské poezie.¹³ Semitské jméno מִרְיָם nejpravděpodobněji souvisí se slovesným kořenem מור „vyvýšit“, se kterým se setkáváme v ugaritštině a hebrejštině (srov. Př 3,35) a které znamená „výše, vrchol“. Jako jméno ženy je pravděpodobně implikující něco jako „znamenitost, výtečnost“ a je příbuzné s dalšími abstraktními jmény jako „Chana“ (1 Sam 1,2: חַנָּה = „milost“), Adna (2 Pa 17,14: אַדְנָה = „rozkoš“).¹⁴ Zda druhá forma Μαρία je helénistickou verzí tohoto jména, není možné s jistotou rozhodnout.

Jméno Marie bylo v židovství novozákonní doby oblíbené a často používané. V Novém zákoně se objevuje sedm žen, které jsou nositelkami tohoto jména: 1) Ježíšova matka; 2) Maria Magdalská (Mk 15,40 par. Mt 27,56 / Jan 19,25); 3) Maria, matka Jakuba Mladšího a Joseta (Mk 15,40); 4) Marie Kleofášova (J 19,25); 5) Marie, sestra Marty (Lk 10,39.42; Jan 11,1.2.19.20.28.31.32.45; 12,3) a zároveň sestra Lazara (Jan 11,2.19); 6) Marie, matka Jana (Sk 12,12); 7) Marie, jméno křesťanky (Řím 16,6).¹⁵

¹⁰ Např. BROWN, D.: *Šifra mistra Leonarda*. Praha 2003 (anglický originál: *The Da Vinci Code*. New York 2003).

¹¹ Další informace ohledně dějin recepce poskytují např. WIND, R.: *Maria aus Nazareth, aus Bethanien, aus Magdala. Drei Frauengeschichten*. Gütersloh 1996, passim; TASCHL-ERBER, A.: „Eva wird Apostel!“ *Rezeptionslinien des Osterapostolats Marias von Magdala in der lateinischen Patristik*. In: Fischer, I. – Ch. Heil, Ch. (edd.): *Geschlechterverhältnisse und Macht. Lebensformen in der Zeit des frühen Christentums*. Münster–Wien 2010, s. 161–196; PETERSEN, S.: *Maria aus Magdala. Die Jüngerin, die Jesus liebte*. Leipzig, 2011, s. 197–274. Pokud jde o kritiku moderních mýtů o vztahu Ježíše a Marie, viz KOLLMANN, B.: *Die Jesus-Mythen. Sensationen und Legenden*. Freiburg–Basel–Wien 2009, passim.

¹² Viz dále <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/160610papez-povysuje-pamatku-marie-magdaleny-na-svatek> (citováno dne 19. 12. 2016).

¹³ ANDERSON, B. W.: *Out of the Depths. The Psalms Speak for Us Today*. Louisville, KY 2000, s. 36.

¹⁴ FITZMYER, J. A.: *The Gospel According to Luke. Introduction, Translation and Notes (I–IX)*. New York 1981, s. 344. Další možné výklady jména „Mirjam“ poskytuje HELLER, J.: *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha 2003, s. 299–300.

¹⁵ V Novém zákoně je Ježíšova matka uváděna pomocí formy jména Μαριάμ (Mt 13,55; Lk 1,27.30.34.38.39.46.56; 2,5.16.19.34), krátkou formu Μαρία v nominativu dosvědčuje jen Lk 2,19, a to pouze v části textové tradice: α(01) a B (03) D Θ 1241. 1424 sa bopt. Srov. NESTLE – ALAND, *Novum Testamentum Graece*. Aland, B. et al. (edd.), Stuttgart 2012, s. 185. V případě ostatních nositelek tohoto jména v Novém zákoně kolísá použití obou forem Μαριάμ a Μαρία. Genitiv jména avšak stále zní Μαρία. V Mt 1,20 a Řím 16,6 se nachází akuzativ Μαρία.

Žena, která je středem našeho zájmu, je v evangeliích uváděna jménem „Marie Magdalská“ (Μαρία ἡ Μαγδαληνή; Mk 15,40.47; 16,1.9; Jan 19,25; 20,1; Mt 27,56; Μαριάμ ἡ Μαγδαληνή; Mt 27,61; 28,1; Jan 20,18).¹⁶ Ze statistiky výskytu jejího jména je patrné, že se s ní setkáváme ve všech čtyřech kanonických evangeliích. Lze pozorovat, že na rozdíl od ostatních žen není pojmenována pomocí odkazu na bližšího mužského rodinného příslušníka („dcera...“, „žena...“, „matka...“), avšak pomocí odvolávky na jméno místa původu, s čím se setkáváme u Ježíše (např. Mk 1,24: Ježíš „Nazaretský“). Tato skutečnost vedla k nejrůznějším spekulacím ohledně jejích rodinných poměrů. Jednalo se o svobodnou nebo vdanou ženu? Byla rozvedená nebo ovdovělá? Měla děti? Na žádnou z těchto otázek nejsme schopni dát odpověď. Na základě chybějících údajů ohledně jakéhokoliv odkazu na nějakou rodinnou vazbu, ať už se jedná o manžela, syna či otce, se lze domnívat, že místo svého domova neopustila v doprovodu nějakého mužského příbuzného, avšak že odešla odtud sama a připojila se k Ježíšovi, jehož veřejné působení se vyznačovalo potulnou kazatelskou a uzdravovatelskou činností. Když je nějaký člověk označen podle místa svého původu, pak to má význam jen mimo uvedené místo. Dodatek jména Μαγδαληνή „Magdalská, z Magdaly, Magdalena, Magdalénská“, kterým je Marie blíže popsána a identifikována, mohl být tedy této ženě připojen jen mimo místo jejího původu (tj. v cizím prostředí připojen). Takto si učinila sama jméno ve skupině těch žen, které Ježíše doprovázely, jako „Marie Magdalská“. Dodatek jména nepřímou předpokládá, že Marie opustila své domovské město a již tam nežila.

Město Magdala, ze kterého pocházela Marie Magdalská, se nacházelo v jižním cípu úrodné Genezaretské roviny na břehu Genezaretského jezera severně od Tiberias. Podle Talmudu toto město, které bylo známé jako „Věž ryb“ (aramejsky: מִגְדַּל נִינְיָא „Migdal nunaja“), se nacházelo 2000 loket (tj. asi 1 km)¹⁷ od Tiberias (b. Pesah 46a). Město jako takové není zmíněno v Bibli, třebaže odvozená adjektivní forma Μαγδαληνή se vyskytuje 12krát v Novém zákoně (Mt 27,56.61; 28,1; Mk 15,40.47; 16,1.9; Lk 8,2; 24,10; Jan 19,25; 20,1.18), a to výhradně k bližšímu popsání Marie. Magdala je obvykle ztotožňována s městem s řeckým jménem Ταριχέα Tarichea (Bell. 2,573).¹⁸ Tato identifikace se jeví poměrně jistá nehledě na skutečnost, že podle Josepha Flavia se Tarichea nachází 30 stadií (= 5,76 km)¹⁹ od Tiberias (Vita 157).²⁰ Označení Tarichea zahrnuje význam „slané ryby“. Toto řecké jméno dává najevo, že se jednalo o důležité centrum rybolovu a centrum exportu ryb v období Římské říše. Jednalo se tedy o významné obchodní středisko. Starořecký filozof, historik a geograf Strabón (kolem 63 př. Kr. – po 23 po Kr.) jmenuje Taricheu u Galilejského jezera, která poskytuje dobré ryby k nasolování (Geographica XVI,2,45). Rovněž římský učenec Plinius Starší (23–79 po Kr.) se zmiňuje o městě Tarichea, i když je mylně lokalizuje na jižní okraj Galilejského moře (Naturalis historia V,15).²¹ Na rozdíl

¹⁶ Trochu odlišně, avšak z hlediska součástí jména totožně, je tato žena uvedena v Lk 8,2 (Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή; Marie, zvaná Magdaléna) a Lk 24,10 (ἡ Μαγδαληνή Μαρία; Magdalénská Marie). Nakonec pak v Janově evangeliu nalezneme dvě místa, kde je Marie Magdalská nazvána jednoduše „Marie“ (Jan 20,11: Μαρία; Jan 20,16: Μαριάμ).

¹⁷ Výraz πῆχυς „loket (délková míra, která představuje vzdálenost mezi špičkou prostředníčku a loktem, tedy přibližně 0,525 m)“ se vyskytuje 4krát v Novém zákoně (Mt 6,27; Lk 12,25; Jan 21,8; Zj 21,17). Srov. SCHWARZ, G.: πῆχυς. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, III. Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1983, sl. 203–204.

¹⁸ Pokud jde o archeologické objevy v lokalitě Tarichea, viz RUF, S. M.: *Maria aus Magdala. Eine Studie der neutestamentlichen Zeugnisse und archäologischen Befunde*. München 1995, passim.

¹⁹ Výraz „stadion“ (στάδιον) označuje délkovou míru: 1 stadion = SCHNEIDER, G.: στάδιον. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament, III. Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1983, sl. 638.

²⁰ STRANGE, J. F.: *Magdala*. In: Freedman, D. N. (ed.): *Anchor Bible Dictionary*, IV. New York 1992, s. 464 (celé heslo: s. 463–464).

²¹ Viz dále DE LUCA, S.: *Magdala/Taricheae*. In: Fiensy, D. A. – Strange, J. R. (edd.): *Galilee in the Late Second Temple and Mishnaic Periods*, 2. Minneapolis, MN 2015, s. 280–342.

od Kafarnaum, které mělo spíše ráz vesnice, měla Magdala po stavební stránce výrazně helénistický charakter. V Magdale se nacházely výstavní domy, dlážděná ulice a vodovod.²² Josephus Flavius uvádí, že oblast dolní Galileje byla rozdělena do dvou toparchií: Tiberias a Tarichea (*Bell.* 2,252). Důležitost města Tarichea vychází najevo též ze skutečnosti, že v něm byl vybudován hipodrom (*Bell.* 2,599). Přítomnost hipodromu ve městě může být znamením toho, že jeho populace s asi 40 tisíci obyvateli byla převážně pohanská. Toto město se mezi židy netěšilo dobré pověsti. Pozdější rabínská literatura přičítá pád města jeho prostopášnosti (*Midr. Lam.* 2,2).²³ Po založení města Tiberias v roce 20 po Kr. ztratila Magdala-Tarichea svou pozici jako hlavní město toparchie ve prospěch Tiberias. Marie Magdalská, která pocházela z tohoto významného galilejského města, zřejmě náležela do nějaké dobře materiálně situované obchodnické či podnikatelské rodiny. S Ježíšem se setkala nejspíše při jeho působení v Galileji, snad to mohlo být i přímo ve svém rodném městě. Bylo jistě velmi nezvyklé, že opustila svou rodinu a ještě s dalšími ženami Ježíše doprovázela a hmotně podporovala.

2. Marie Magdalská v Markově evangeliu

Ve vyprávění Markova evangelia, jež je obecně pokládáno za nejstarší novozákonní evangelium, se Marie Magdalská poprvé objevuje v souvislosti s Ježíšovou smrtí na kříži (Mk 15,40–41). Její jméno je uvedeno v čele seznamu tří žen (Marie Magdalská, Marie, matka Jakuba Mladšího a Joseta, a Salome), které byly očitými svědky Ježíšovy smrti a o kterých je sděleno, že Ježíše „následovaly“ a „sloužily“ mu, když působil v Galileji. Tyto ženy jsou takto jasně identifikované v roli Ježíšových učedníků a těch, kdo ho hmotně podporovaly (srov. Lk 8,2–3).

V Markově evangeliu je pak Marie Magdalská znovu zmíněna ve spojitosti s Ježíšovým pohřbem (Mk 15,42–47). Evangelista Marek o ní sděluje, že společně s Marií, matkou Josetovou, se dívala, kam byl Ježíš uložen (srov. Mk 15,47). To, že zde není jmenována Salome z Mk 15,40, která se znovu objeví v Mk 16,1, je možná dáno skutečností, že zde postačuje pouze dvojice svědků (srov. Dt 19,15).

Epizoda o putování žen k Ježíšovu hrobu v Mk 16,1–8 je třetím místem, kde evangelista Marek zmiňuje Marii Magdalskou (Mk 16,1). Vystupuje společně se stejnými dvěma ženami („Marie, matka Jakubova, a Salome“), které s ní byly očitými svědky Ježíšovy smrti (Mk 15,40: „Marie, matka Jakuba Mladšího a Joseta, a Salome“).²⁴ Marie Magdalská a její společnice jsou představeny, jak bezprostředně po skončení sobotního svátečního klidu nakupují vonné oleje, které mají posloužit k pomazání Ježíšova mrtvého těla (Mk 16,1), a jak záhy zrána se následující den vydávají k Ježíšovu hrobu uskutečnit svůj záměr. Jednání žen dává najevo, že chtějí co nejdříve vykonat službu lásky Ježíšovi a projevit mu tak svou náklonnost. Uvnitř otevřeného a prázdného hrobu sděluje anděl těmto třem ženám zvěst o Ježíšově vzkříšení a dává jim pověření, aby poslaly učedníky do Galileje k setkání se vzkříšeným Ježíšem (Mk 16,7). Ženy však

²² V nedávné době se v Magdale uskutečnil rozsáhlý archeologický výzkum, který vynesl na světlo mnoho historicky cenných dokladů, např. lopatka, která sloužila při chrámové bohoslužbě; bronzový džbán; základy synagogy, která byla postavena v ještě v době existence Druhého chrámu (tj. pochází z prvního století – z doby Ježíšova působení). Pokud jde o nové archeologické objevy, viz např. <http://eretz.cz/2016/04/nejnovejsi-archeologicke-nalezky-v-galilejske-magdale/> (citováno 29. 12. 2016).

²³ R. F. COLLINS, R. F.: *Mary*. In: Freedman, D. N. (ed.): *Anchor Bible Dictionary*, IV. New York 1992, s. 579–581, zde s. 579.

²⁴ Rozličný způsob uvádění „Marie, matky Jakuba“ dává najevo nejistotu ne-li zmatek. Jak se zdá, znalosti ohledně přesných rodinných vztahů se již velmi brzy vytratily anebo byly pokládány za nedůležité. ERNST, J.: *Das Evangelium nach Markus*. Regensburg 1981, s. 481.

reagují na andělova slova útekem od hrobu a mlčením. Obě tyto reakce mají základ v jejich vnitřním stavu, který se vyznačuje hrůzou, zděšením a strachem. Bezprostřední reakce žen se shoduje s lidskými postoji na mocné Boží působení (srov. Mk 5,14.15.33.42; 6,50; 10,32).

Tzv. krátký závěr,²⁵ který dokládá pouze několik svědků textu včetně čtyř majuskulních řeckých rukopisů (083 [z 6.–7. stol.], 099 [ze 7. stol.], L [z 8. stol.], Ψ [z 8.–9. stol.]), poopravuje tento obraz žen pomocí sdělení, že ženy bez odkladu oznámily všecko, co jim bylo přikázáno, těm, kteří byli s Petrem.

Posledním místem, kde Marie Magdalská vystupuje v Markově evangeliu, jsou verše Mk 16,9–11, které obsahují stručnou zprávu o jejím setkání se vzkříšeným Ježíšem. Text Mk 16,9–11 je součástí tzv. delšího závěru („kanonického závěru“) Markova evangelia Mk 16,9–20.²⁶ Tento obvyklý závěr však patrně není pokračováním předchozího textu (Mk 16,8), neboť je v něm vidět zřetelný rozdíl jak v souvislosti a slohu, tak rovněž ve slovní zásobě. Lze se domnívat, že tzv. kanonický závěr, jenž obsahuje výpisek (*excerpt*) předevangelních tradic v sobě uzavřený, byl závěrečným redaktorem Markova evangelia připojen k evangelnímu textu v první polovině 2. století. Tvrzení o Marii Magdalské v Mk 16,9, že vzkříšený Ježíš se jí zjevil „nejdříve“, naznačuje, že je zde učiněn odkaz na tradici, kterou zachycuje Jan 20,1–18. Popis Marie jako té, „z které Ježíš kdysi vyhnal sedm zlých duchů“, čerpá zřejmě z Lk 8,2. Prvním příjemcem činnosti vzkříšeného Ježíše je tedy Marie Magdalská. Zmínka o tom, že Marie Magdalská poté, co se jí zjevil vzkříšený Ježíš, šla podat zprávu učedníkům (Mk 16,10a), působí jako provedení uloženého příkazu (srov. Mt 28,10; Jan 20,17). Zjevení Ježíše jí dává odvahu učinit to, co od ní dříve anděl vyžadoval (Mk 16,7). Protofanie udělená Marii Magdalské, není žádným pozdějším výtvo-rem, nýbrž je nejjistější ze všech christofanií.²⁷ Ona je z časového hlediska prvním svědkem vzkříšeného Ježíše, poněvadž zjevení Petrovi a Dvanácti nastalo později, jak potvrzuje kanonický závěr (Mk 16,9–20). Prvenství zjevení Marii Magdalské nevylučuje, že se Ježíš zjevil ještě předtím své matce.²⁸ Zjevení vzkříšeného Ježíše jeho matce nemuselo být uváděno v úředních dokumentech církve, protože vše se odvíjelo mezi synem a matkou ve znamenitém a jedinečném řádu.²⁹ Může působit překvapivě, že v prastaré formuli tradice 1 Kor 15,3b–5 se neobjevuje žádná zmínka o zjevení vzkříšeného Krista ženám. Zdá se, že je to zapříčiněno jak chybějícím zájmem o poskytnutí přesného záznamu historické události, tak také tehdejšími okolnostmi, kdy ženy neplatily za hodnověrné svědky (srov. Lk 24,11; Mk 16,8).

3. Marie Magdalská v Matoušově evangeliu

Matoušovo evangelium velmi těsně sleduje vyprávění Markova evangelia v identifikování Marie Magdalské jako té, která byla očitým svědkem Ježíšova ukřižování a smrti (Mt 27,56), jeho pohřbu (Mt 27,61) a rovněž jeho (prázdného) hrobu, na který se šla podívat (Mt 28,1). Ve shodě s předlohou Markova evangelia je Marie Magdalská uvedena pokaždé jako první v seznamu

²⁵ Tento kratší závěr, který se jak jednotlivými výrazy, tak i slovními obraty zřetelně odlišuje od jazyka Markova evangelia, vznikl pravděpodobně v první polovině 2. století. Srov. ALAND, K.: *Bemerkungen zum Schluß des Markusevangeliums*. In: Ellis, E. E. – Wilcox, M. (edd.): *Neotestamentica et Semitica*. Edinburgh 1969, s. 177–178 (celý článek s. 157–180).

²⁶ Pokud jde o otázku, jak Markovo evangelium původně končilo, viz např. MAREČEK, P.: *Ježíšovo vzkříšení v evangeliích. Výklad závěrečných kapitol kanonických evangelií*. Olomouc 2011, s. 19–26.

²⁷ PESCH, R.: *Das Markusevangelium*, II. Freiburg–Basel–Wien 1984, s. 550; srov. též DSCHULNIGG, P.: *Das Markusevangelium*. Stuttgart 2007, s. 418, pozn. 16.

²⁸ URICCHIO, F. M. – STANO, G. M.: *Vangelo secondo San Marco*. Torino – Roma 1966, s. 653.

²⁹ LAGRANGE, M.-J.: *Évangile selon Saint Marc*. Paris 1942, s. 449.

žen. Ve výčtu jmen žen, které jsou svědky Ježíšovy smrti na kříži (Mt 27,55–56), evangelista Matouš identifikuje Salome jako matku Zebedeových synů (srov. Mk 15,40 s Mt 27,56). Vyjmenování konkrétních jmen předpokládá, že se tyto tři ženy v rané křesťanské tradici těšily velké vážnosti.

Při líčení Ježíšova pohřbu v Mt 27,57–61 se evangelista Matouš opírá o text Mk 15,42–47, který redakčně upravuje. Ve shodě s Markem se zmiňuje jen o dvou ženách („Marie Magdalská a druhá Marie“), avšak odlišuje se od něho údajem, že tyto ženy „seděly naproti hrobu“ (Mt 27,61). Tímto způsobem evangelista Matouš zdůrazňuje jejich roli jako „strážkyň“ hrobu do začátku sobotního klidu a zároveň jako „svědků“ proti podezření o krádeži Ježíšova mrtvého těla (srov. Mt 28,11–15).

Epizoda o návštěvě žen Ježíšova hrobu v Mt 28,1–8 čerpá z vyprávění Mk 16,1–8. Marie Magdalská je znovu jmenována jako první, avšak na rozdíl od Markovy předlohy třetí žena Salome není zmíněna. Evangelista Matouš poznamenává, že účelem návštěvy hrobu dvou žen („Marie Magdalská a druhá Marie“; srov. Mt 27,61) bylo „podívat se na hrob“ (Mt 28,1). Návštěva hrobu odpovídala židovským pohřebním zvyklostem a vyjadřovala osobní náklonnost vůči zesnulému.³⁰ Možná, že tyto dvě ženy chtěly pokračovat ve svém projevu úcty vůči Ježíšovi, tj. sedět naproti hrobu a „hledět“ na něj.³¹ Ve shodě s Markovým evangeliem Matouš uvádí, že ženám je andělem sděleno poselství o Ježíšově vzkříšení a že dostávají pověření, aby poslaly učedníky do Galileje k setkání se vzkříšeným Ježíšem (srov. Mt 28,7). Zatímco se podle Mk 16,8 ženy s hrůzou a zděšením vydaly od hrobu na útěk bez toho, že by někomu něco řekly, v Mt 28,8 jsou představeny, jak se strachem a velikou radostí spěchaly uskutečnit to, k čemu byly andělem pověřeny.

V Matoušově evangeliu Marie Magdalská ještě vystupuje v události, při které se jí a „druhé Marii“ zjevuje vzkříšený Ježíš (Mt 28,9–10). Toto vyprávění vykazuje určité shodnosti s textem Jan 20,14–18, který popisuje zjevení vzkříšeného Ježíše Marii Magdalské. Obě dvě vyprávění se nacházejí na stejném místě, tj. bezprostředně po zjevení anděla u prázdného hrobu, a v obou textech Ježíš dává pověření vyřídít zprávu učedníkům, kteří jsou pokaždé označeni jako „moji bratři“ (Mt 28,10; Jan 20,17). Na základě srovnání obou vyprávění se zdá, že text Mt 28,9–10 závisí na tradici, kterou patrně lépe zachycuje Janovo evangelium a kterou Matouš dovedným způsobem zasadil do kontextu svého evangelia a přizpůsobil svému stylu.³² Marie Magdalská společně s druhou Marií při setkání se vzkříšeným Ježíšem jej okamžitě poznávají. Svůj vztah k Ježíšovi projevují třemi činnostmi. Přistoupením k němu vyjadřují touhu po společenství s ním. Obejmutí nohou není výrazem snahy vzkříšeného Ježíše zadržet,³³ ale vypovídá jednak o tělesnosti vzkříšeného Ježíše (srov. Jan 20,24–29 a v Lk 24,36–43)³⁴ a jednak o projevu úcty vůči němu, jak je patrné z třetí činnosti, kterou je klanění, jež zahrnuje význam bohopocty (srov. Mt 4,10, kde je citace Dt 6,13). Marie Magdalská a druhá Marie ho takto uznávají za Mesiáše

³⁰ STRACK, H. L. – BILLERBECK, P.: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, I. München 1922, s. 1048.

³¹ Osborne, G. R.: *Matthew*. Grand Rapids MI 2010, s. 1061.

³² GNILKA, J.: *Das Matthäusevangelium*, II. Freiburg–Basel–Wien 1992, s. 492–493; srov. také GRUNDMANN, W.: *Das Evangelium nach Matthäus*. Berlin 1971, s. 368, pozn. 4; LUZ, U.: *Das Evangelium nach Matthäus*, IV. Zürich–Neukirchen 2002, s. 417.

³³ LOHMEYER, E.: *Das Evangelium des Matthäus*. Göttingen 1967, s. 407, pozn. 2.

³⁴ BROWN, R. E.: *A Risen Christ in Eastertime. Essays on the Gospel Narratives of the Resurrection*. Collegeville, MN 1990, s. 31; GNILKA, J.: *Das Matthäusevangelium*, II. Freiburg – Basel – Wien 1992, s. 495. Objekt nohou v Mt 28,10 jako zdůraznění tělesnosti Vzkříšeného je výkladem, se kterým se často setkáváme v patristické době (např. Origenes, Theophylakt). Srov. LUZ, U.: *Das Evangelium nach Matthäus*, IV. Zürich–Neukirchen 2002, s. 418, pozn. 13.

a Božího Syna. Ve svém chování ke vzkříšenému Ježíši slouží pro křesťany za vzor jednání, který by si měli osvojit vůči přítomnosti Pána. Pověření, které anděl již ženám sdělil a které se ženy právě snažily splnit, nyní znovu zaznívá od vzkříšeného Ježíše (Mt 28,10). Zopakování tohoto pověření jednak zastává funkci potvrzení platnosti andělových slov a jednak vypovídá o důležitosti úkolu, jenž je svěřen Marii Magdalské a druhé Marii.

4. Marie Magdalská v Lukášově evangeliu

Evangelista Lukáš poprvé zmiňuje Marii Magdalskou již v Lk 8,1–3, kde se nachází krátká shrnující zpráva o Ježíšově neustálém putování při zvěstování evangelia o Božím království a o jeho doprovodu, který zahrnoval nejen skupinu dvanácti učedníků, ale též mnoho žen. Text Lk 8,1–3 pochází z vlastní látky „L“ a tvoří závěr tzv. „malé vsuvky“ (Lk 6,20–8,3), kterou vložil Lukáš do svého evangelia poté, co opustil předlohu Markova evangelia v Mk 3,19 // L 6,19, a ke které se v následující textové jednotce opět vrací (Lk 8,4 // Mk 4,1). Podle Lk 8,2–3 náležela Marie Magdalská³⁵ do skupiny jmenovitě uvedených žen, které zakusily Ježíšovu osvobozující a léčivou moc a které jako uzdravené dosvědčují účinky Ježíšem ohlašovaného Božího království.³⁶ Doposud byla uzdravena Ježíšem během jeho působení dle svědectví Lukášova evangelia pouze jedna žena, a to Šimonova tchýně (Lk 4,38–39). Uzdravení ostatních žen je třeba spojit se zmínkami o Ježíšově terapeutické činnosti v Lk 4,40–41 a 6,17–19. Tyto ženy zůstaly v Ježíšově doprovodu z vděčnosti, avšak možná také z toho důvodu, že se cítily bezpečně v blízkosti mistra v souvislosti s možnou recidivou nemoci.³⁷ Skutečnost, že Ježíše doprovází ženy a že on toto strpí, může v židovském prostředí Palestiny působit pohoršlivě (srov. Jan 4,27),³⁸ avšak pro helénistického čtenáře se nemusí jevit jako neobvyklá.³⁹ Skupina žen tvoří Ježíšův doprovod se stejnou důležitostí a významem jako okruh dvanácti učedníků.⁴⁰ Jelikož tyto ženy Ježíše neustále následují, náleží do okruhu Ježíšových posluchačů a jsou tak jeho učednicemi.⁴¹ Takto jsou rovněž představeny v roli bezprostředních svědků veškerého Ježíšova působení, třebaže svědectví žen nebylo považováno za důvěryhodné (srov. JOSEPHUS FLAVIUS, *Ant.* 4,219)⁴² a v rané církvi po velikonočních událostech pouze okruh dvanácti apoštolů byl ustanoven vzkříšeným Ježíšem, aby o něm vydával svědectví (srov. Sk 1,8,21–22).

³⁵ Pouze v Lk 8,2 je uvedena jako Μαρία ἡ καλομένη Μαγδαληνή „Marie zvaná Magdalská“.

³⁶ Srov. RICCI, C.: *Mary Magdalene and Many Others. Women Who Followed Jesus*. Minneapolis 1994, s. 125.

³⁷ WIEFEL, W.: *Das Evangelium nach Lukas*. Berlin 1988, s. 157.

³⁸ TALBERT, C. H.: *Reading Luke. A Literary and Theological Commentary on the Third Gospel*. New York, NY 1989, s. 92–93; SCHÜRMMANN, H.: *Das Lukasevangelium*, I. Freiburg–Basel–Wien 1990, s. 446. Pokud jde o doklady z rabínských spisů, viz STRACK, H. L. – BILLERBECK, P.: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, II. München 1924, s. 438.

³⁹ RADL, W.: *Das Evangelium nach Lukas: Kommentar. Erster Teil: 1,1–9,50*. Freiburg – Basel – Wien 2003, s. 508.

⁴⁰ Zatímco skupina dvanácti učedníků je v Lk 8,1 představena jako okruh těch, kdo byli σὺν αὐτῷ „s ním (Ježíšem)“, ženy jsou v Lk 23,49 označeny pomocí výrazu pro následování učedníků συνακολουθοῦσαι, který je dokonce zesílen o předponu σὺν „s, se, spolu s(e)“.

⁴¹ Židovské ženy mohly poskytovat hmotnou podporu nějakému rabínovi a jeho žákům, avšak nemohly opustit domov a stát se jeho učednicemi. Srov. WITHERINGTON III, B.: *On the Road with Mary Magdalene, Joanna, Susanna and Other Disciples – Luke 8,1–3*. Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche 70, 1979, s. 243–248.

⁴² Podle mínění rabínů neměla žena důležité právo nehledě na několik málo výjimek vystupovat jako svědek. STRACK, H. L. – BILLERBECK, P.: *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrash*, III. München 1926, s. 559. Odlišně tomu bylo podle římského práva. Srov. MELZER-KELLER, H.: *Jesus und die Frauen*. Freiburg–Basel–Wien 1997, s. 270–271.

Zmínka o třech jmenovitě uvedených ženách v Ježíšově doprovodu, které byly uzdraveny od zlých duchů a nemocí v Lk 8,2–3, může snad odpovídat vyprávěním o povolání několika mužů s uvedením jejich jmen: Šimon Petr, Jakub, Jan, Lévi (Lk 5,1–11.27–28).⁴³ Je možné, že u třech jmen zaznamenaných v tradici nešlo ani tak o uchování identity osob, ale spíše měla odkazovat na trojici svědků (Dt 19,15). Marie Magdalská je jmenována na prvním místě ve výčtu jmen žen. Evangelista Lukáš o ní sděluje, že z ní vyšlo sedm zlých duchů (démonů). Pomocí obrazu o sedmi zlých duchů, kteří se usadí v člověku, popisuje Ježíš v Lk 11,26 krajně velkou posedlost (srov. Lk 8,30). Z této zlé posedlosti byla Marie Magdalská uzdravena, a sice Ježíšem, jak ze souvislosti vychází najevo.⁴⁴

U ženy, která je zmíněna po Marii Magdalské, jsou uvedeny velmi instruktivní osobní údaje. Jedná se o „Janu“, která byla manželkou Chuzy,⁴⁵ jenž byl správcem (ἐπίτροπος)⁴⁶ Heroda Antipy, tetrarchy Galileje (Lk 3,1). Evangelista Lukáš takto sděluje, že do okruhu žen, které Ježíše následovaly, patřily též ženy ze vznešené společenské vrstvy a dokonce i z blízkého okolí Heroda Antipy. Údaj o totožnosti této ženy dává najevo, že Ježíšovo kázání proniklo a oslovilo rovněž horní vrstvy společnosti.⁴⁷ Z tohoto údaje vzniká dojem, že také ostatní ženy, které Ježíše následovaly, pocházely z vysoce postavené společenské vrstvy.⁴⁸ Evangelista Lukáš pak Janu ještě zmiňuje v Lk 24,10 jako svědku velikonočních událostí. O třetí jmenovitě uvedené ženě, Zuzaně, která v Novém zákoně vystupuje pouze zde, Lukáš jen sděluje, že po svém uzdravení Ježíše následovala.

Tyto tři ženy – Marii, Janu a Zuzanu – spojuje s „mnoha jinými“ ženami jejich společná činnost ve prospěch Ježíše a jeho dvanácti učedníků, jež je vyjádřena pomocí slovesa διακονέω „obsluhovat, sloužit“. V čem tato činnost spočívala, objasňuje připojené vyjádření „ze svého majetku“. Nejedná se tedy o „přísluhování u stolu“, což je základní význam tohoto slovesa,⁴⁹ avšak evangelista Lukáš zde líčí tyto ženy jako zámožné, které ze svého osobního vlastnictví finančně podporovaly obživu pro Ježíše a jeho učedníky.⁵⁰ Marie Magdalská společně s ostatními ženami je představena, jak dává k dispozici pro Ježíše a jeho činnost osobní vlastnictví a jak takto následuje Ježíšovu výzvu zřeknutí se majetku (srov. Lk 14,33).

⁴³ RICCI, C.: *Mary Magdalene and Many Others. Women Who Followed Jesus*. Minneapolis 1994, s. 127 spatřuje tři ženy v Lk 8,2–3 jako protějšek trojice učedníků – Petra, Jana a Jakuba (Lk 8,51; 9,28). KIRCHSCHLÄGER, W.: *Eine Frauengruppe in der Umgebung Jesu*. In: Degenhardt, J. J. (ed.): *Die Freude an Gott – unsere Kraft*. Stuttgart 1991, s. 278–279 (celý článek: s. 278–285) tři jmenovitě uvedené ženy v Lk 8,2–3, které tvoří vnitřní jádro skupiny žen, odpovídají okruhu Dvanácti, který tvořil ústřední skupinu učedníků z řad mužů.

⁴⁴ Srov. RYŠKOVÁ, M.: *Maria Magdaléna*. In: Hanuš, J. – Vybíral, J. (edd.): *Příběhy povolání a obrácení v biblických textech*. Brno 2009, s. 99–108 zde s. 101–102.

⁴⁵ Evangelista Lukáš nám nesděluje, zda Jana svého muže opustila nebo byla již vdovou. Předpokládá jen, že Ježíš ji uzdravil a že toto uzdravení změnilo její život.

⁴⁶ Výraz ἐπίτροπος zahrnuje význam nejen „správce“, ale i „místodržitel“. Srov. BAUER, W.: *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*. Berlin – New York 1988, sl. 615. BLASS, F. – DEBRUNNER, A. – REHKOPF, F.: *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. Göttingen 1990, § 5,3a uvádí, že ἐπίτροπος je latinismus, který znamená římský úřad prokurátora. HOEHNER, H. W.: *Herod Antipas*. Cambridge 1972, s. 231 se domnívá, že Chuza byl „finanční minister“ Heroda Antipy.

⁴⁷ Lukáš s oblibou uvádí osoby vysokého stavu, jelikož se snaží křesťanství umístit do prostředí světa (srov. např. Lk 1,3; Sk 1,1; 6,7; 8,13.26–40; 10,1–48; 18,8; 19,31).

⁴⁸ MELZER-KELLER, H.: *Jesus und die Frauen*. Freiburg–Basel–Wien 1997, s. 200.

⁴⁹ WEISER, A.: *διακονέω*. In: Balz, H. – Schneider, G. (edd.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, I. Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1980, sl. 726.

⁵⁰ ZAHN, T.: *Das Evangelium des Lucas*. Leipzig 1920, s. 338, pozn. 5; SCHÜRMANN, H.: *Das Lukasevangelium*, I. Freiburg–Basel–Wien 1990, s. 447, pozn. 29; RADL, W.: *Das Evangelium nach Lukas: Kommentar. Erster Teil: 1,1–9,50*. Freiburg–Basel–Wien 2003, s. 510.

Evangelista Lukáš se ve shodě s předlohou Markova evangelia zmiňuje o Marii Magdalské v souvislosti s pašijovými a velikonočními událostmi. Marie Magdalská náleží do skupiny galilejských žen, které Ježíše doprovázely do Jeruzaléma (srov. Lk 8,1–3). Při popisu Ježíšova ukřižování Lukáš o těchto ženách výslovně sděluje, že byly očitými svědky Ježíšovy smrti (Lk 23,49: „dívaly se na to“). Při líčení Ježíšova pohřbu na rozdíl od Mk 15,47, kde tyto ženy vidí místo, „kam“ byl Ježíš pochován, Lukáš uvádí, že tyto vidí i to, „jak“ bylo jeho tělo pochováno (Lk 23,55), tj. vidí jak narychlo a nedostatečným způsobem bylo Ježíšovo pohřbení provedeno. Takto je vytvořen předpoklad pro další jejich jednání v Lk 24,1–12.

Vyprávění o návštěvě žen prázdného hrobu v Lk 24,1–12 neuvádí evangelista Lukáš na začátku jména žen, jako je tomu v Mk 16,1, avšak sděluje je až na jeho konci (Lk 24,10). Ve shodě s Mk 16,1 je u Lukáše záměrem žen putujících ke hrobu rovněž pomazání Ježíšova mrtvého těla a vykonání tak poslední služby lásky vůči jeho osobě. Specifickým prvkem v andělském poselství o Ježíšově vzkříšení je výzva, aby si ženy vzpomněly na Ježíšovu předpověď, kterou pronesl ještě v Galileji (srov. L 9,22.44; 18,31–33). Třebaže Lukášovo evangelium explicitně nesděluje, že Ježíš předpověděl své vzkříšení před ženami, můžeme počítat s tím, že ženám byla tato předpověď známa. Nejen učedníci, ale i ženy byly s Ježíšem v Galileji (L 8,1–3) a doprovázely ho na jeho cestě do Jeruzaléma (L 23,55). Musí proto znát tyto předpovědi (L 9,22.44; 18,31–33), jež Ježíš vyslovil před svými učedníky, kteří jim nerozuměli (L 18,34). Na rozdíl od Mk 16,8 (a také Mt 28,8) Lukáš nezmiňuje žádnou emotivní reakci žen na velikonoční poselství. Uvádí pouze, že si ženy skutečně vzpomněly na Ježíšova slova (Lk 24,8). Znovu klade důraz na vzpomnutí si a dává najevo zájem o intelektuální reakci. Vzpomnutí si přivádí k porozumění, že ukřižování, které bylo Ježíšem ohlášeno, odpovídalo Božímú záměru a že nepřítomnost jeho těla v hrobě potvrzuje rovněž závěr Ježíšovy předpovědi o jeho vzkříšení. Vzpomnutí si na Ježíšova slova vede ženy k činnosti. I když není v textu výslovně nic uvedeno o víře žen, lze se nicméně domnívat, že jejich počínání ji může zahrnovat, jak vychází najevo z jejich následujícího spontánního a okamžitého jednání. Těžko je představitelné, že by učedníkům sdělily něco, čemu samy nevěří.⁵¹ Obsah toho, co ženy zvěstovaly, zahrnuje to, co je vyprávěné v Lk 24,2–8, tj. objevení otevřeného a prázdného hrobu a poučení, které dostaly od nebeských posílů.⁵² V Markově evangeliu (Mk 16,7–8) ženy, které dostaly pověření zvěstovat velikonoční poselství učedníkům a Petrovi, uložený úkol neplní. V Lukášově evangeliu se stávají zvěstovatelkami tohoto poselství bez toho, že by k tomu dostaly pověření. Kdo byl seznámen s radostným poselstvím, se stává jeho zvěstovatelem (Lk 2,18.38).

Uvedením jmen žen v Lk 24,10 je zdůrazněno, že svědectví, které je podáno, není anonymní a skromné hodnoty, avšak pochází od osob dobře identifikovaných. Jmenování Marie Magdalské na prvním místě (takto ve všech seznamech žen v synoptických evangelích) může poukazovat na její vůdčí postavení a aktivní roli. Zatímco Marek jako druhou v seznamu žen uvádí Salome, Lukáš místo ní jmenuje „Janu“, která zcela očividně je totožná s „Janou, ženou nějakého Chuzy, Herodova správce“ (Lk 8,3). Tato změna vůči Markovi chce především umocnit vzpomínku na Ježíšovo působení v Galileji (srov. Lk 24,6). Připojené vyjádření „ostatní, které byly s nimi“ v Lk 24,10 (podobně je také v Lk 8,3 a 23,55 řeč o širším okruhu) zřejmě odkazuje na zmínku o „mnoha jiných“ ženách v Lk 8,3, které společně s těmi, které jsou uvedeny jménem,

⁵¹ PLEVNIK, J.: *The Eyewitnesses of the Risen Jesus in Luke 24*. Catholic Biblical Quarterly 49, 1987, s. 90–103, zde s. 92. Srov. též např. GREEN, J. B.: *The Gospel of Luke*. Grand Rapids, MI 1997, s. 838.

⁵² Popsání činnosti žen pomocí imperfekta ἔλεγον „řikaly“ v Lk 24,10 možná naznačuje, že se opakovaně snažily sdělit svůj příběh učedníkům (takto MARSHALL, I. H.: *The Gospel of Luke*. Exeter 1978, s. 888) nebo že k nim hovořily jedna po druhé (takto LAGRANGE, M.-J.: *Évangile selon Saint Luc*. Paris 1948, s. 601).

Ježíše doprovázely a staraly se o něj. Takto je znovu zdůrazněn odkaz na Galileu a poukázáno tak na kontinuitu mezi Ježíšovým pozemským působením a velikonočními událostmi.

5. Marie Magdalská v Janově evangeliu

Janovo evangelium se zmiňuje o Marii Magdalské pouze ve dvou scénách. Prvním místem, kde se s Marií Magdalskou v Janově evangeliu setkáváme, je text Jan 19,25, kde je uvedena jako poslední v seznamu jmen žen, které stojí pod Ježíšovým křížem. Jak se zdá, v tomto výčtu jsou uvedeny čtyři ženy: Ježíšova matka, sestra jeho matky, Marie Kleofášova a Marie Magdalská. Pro počet čtyři hovoří skutečnost, že čtyři ženy tvoří jednak protějšek ke čtyřem vojákům a jednak souměrné řazení jmen po dvojicích: u prvních dvou žen není uvedeno jméno a jsou představeny pomocí příbuzenského vztahu k Ježíšovi, další dvě ženy jsou zmíněny jménem.⁵³ Na rozdíl od synoptických evangelií, kde se u Ježíšova kříže neobjevuje Ježíšova matka a Marie Magdalská je jmenována na prvním místě ve výčtu žen, v Jan 19,25 je v soupisu žen nejprve zmíněna Ježíšova matka a na posledním místě Marie Magdalská. Kromě toho se v Jan 19,26–27 objevuje „učedník, kterého Ježíš miloval“ a celá scéna se soustředí na Ježíšovu matku a tohoto učedníka.

Z uvedení Marie Magdalské na posledním místě v seznamu žen v Jan 19,25 nemůžeme vyvozovat, že by zaujímala nevýznamné postavení mezi ženami. Tato její pozice spíše vyplývá ze skutečnosti, že evangelista Jan zde nejprve jmenuje příbuzné a teprve pak ostatní ženy, tj. uvádí výčet podle stupně příbuzenství. Pozornost zasluží právě skutečnost, že Marie Magdalská je jmenována v okruhu Ježíšových příbuzných. Tento údaj může být chápán jako její vyznamenání. Marie Magdalská je jedinou ženou, která je vždy zmíněna ve všech seznámech žen, které se vyskytují ve všech čtyřech kanonických evangeliích.

Evangelista Jan o těchto čtyřech ženách sděluje, že „stály u Ježíšova kříže“. Pro tuto jejich činnost není uvedeno ani nějaké odůvodnění a ani bližší vysvětlení. Ženy jsou s ukřižovaným Ježíšem spojeny skrze své „stání“. V Janově evangeliu můžeme pozorovat, že výpovědi o stání osob občas slouží k tomu, aby tito lidé byli spojeni se specifickými kontextuálními souvislostmi. V Jan 18,5 při Ježíšově zatčení je Jidáš představen, jak stojí se zatýkácí jednotkou. V souvislosti s Petrovým zapřením se třikrát zmiňuje jeho stání (Jan 18,16.18.25). V Jan 1,35 stání Jana Křtitele vyjadřuje jeho vztah k Ježíšovi a poskytuje mu možnost k vydání důležitého svědectví o něm (srov. též Jan 3,29). Z tohoto všeho se lze domnívat, že stání žen v Jan 19,25 může být chápáno jako jejich spojení s událostí Ježíšovy smrti na kříži, která je vrcholným okamžikem jeho zjevení, kdy v poslušnosti dokončil pozemské dílo, jež mu Otec uložil (Jan 19,30; srov. 14,31; 17,4). Toto jejich stání z nich činí očitě svědky Ježíšovy smrti na kříži.⁵⁴

Druhým místem, kde Marie Magdalská v Janově evangeliu vystupuje, je text Jan 20,1–18, kde je představena jako hlavní postava událostí u Ježíšova hrobu o velikonočním ránu. Úryvek

⁵³ Z hlediska větné stavby je možné, že by byly vyjmenovány pouze dvě nebo tři ženy. Domněnku, podle které by v Jan 19,25 byly uvedeny pouze dvě ženy (nejprve obě zmíněny pomocí odkazu na jejich příbuzenský vztah a pak vlastním jménem), je třeba z věcných důvodů vyloučit. V tomto případě by Marie Magdalská byla sestrou Ježíšovy matky. V případě hypotézy, že v Jan 19,25 se objevují tři ženy, by byla Marie Kleofášova totožná se sestrou Ježíšovy matky. Poněvadž se též Ježíšova matka jmenovala Marie, měly by tak obě dvě sestry stejné jméno. Zde je však zapotřebí dodat, že výraz „sestra“ zahrnoval význam širšího příbuzenského vztahu. Srov. SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 321; HARTENSTEIN, J.: *Charakterisierung im Dialog. Maria Magdalena, Petrus, Thomas und die Mutter Jesu im Johannesevangelium im Kontext anderer frühchristlicher Darstellungen*. Göttingen 2007, s. 118, pozn. 3.

⁵⁴ O Marii Magdalské se pak ještě jednou v Jan 20,11 uvádí její „stání“, a sice u Ježíšova hrobu.

se člení do tří částí: 1) Marie Magdalská přichází brzy ráno ke hrobu, spatřuje odvalený kámen, běží k Šimonu Petrovi a „učedníkovi, kterého Ježíš miloval“ a podává jim zprávu (Jan 20,1–2). 2) Oba učedníci jdou ke hrobu, prohlíží ho a jdou opět domů (Jan 20,3–10). 3) Marie Magdalská stojí u hrobu, spatřuje dva anděly a poté vzkříšeného Ježíše, kterého nejdříve považuje za zahradníka. Vzkříšený Ježíš se dává poznat skrze oslovení Marie, pověřuje ji a ona ho plní (Jan 20,11–18). Spojení tří scén vytváří osoba Marie Magdalské (Jan 20,1.11.16.18), která je celým jménem uvedena pouze na začátku a na konci perikopy (Jan 20,1.18). Kromě toho si lze všimnout, že v Jan 20,1–18 je Marie Magdalská představena, jak třikrát pronáší domněnku o odnesení Ježíšova mrtvého těla (Jan 20,2.13.15).

Při pohledu na synoptická evangelia vychází najevo, že evangelista Jan použil pro všechny části v Jan 20,1–18 existující údaje. Zdá se, že použil tři hlavní předlohy. Velmi staré podání o návštěvě hrobu několika ženami (srov. Mk 16,1–8), tradici o Petrově prohlídce hrobu (srov. Lk 24,12) a zprávu o zjevení vzkříšeného Ježíše Marii Magdalské s dalšími ženami (srov. Mt 28,8–10). Evangelista Jan tato stará podání zaznamenal a významným způsobem redakčně zpracoval s vyzdvižením postavy Marie Magdalské a doplněním postavy milovaného učedníka.⁵⁵

Vyprávění v Jan 20,1 začíná sdělením, že Marie Magdalská přichází brzy ráno prvního dne v týdnu k hrobu. Bližší časové upřesnění, že to bylo „ještě za tmy“, které čtvrtý evangelista připouje, stojí v rozporu se synoptiky (srov. Mk 16,2: „když vyšlo slunce“) a nehodí se k daným okolnostem. Návštěva hrobu za úplné tmy je nepravděpodobná.⁵⁶ Odkaz na tmu zde zahrnuje symbolický význam.⁵⁷ Tma v Jan 20,1 se tedy ani tak nevztahuje ke vnější situaci, ale spíše charakterizuje stav Marie Magdalské. Prázdný hrob vzbuzuje u ní nepochopení, strach a smutek. Ještě se nenachází v jasu vzkříšeného Ježíše, pravého světla (Jan 1,9), jenž je dárce pokoje (Jan 20,19) a radosti (Jan 20,20) a jenž je původcem víry (Jan 20,29). I když evangelista Jan znal tradici o návštěvě více žen u Ježíšova hrobu (srov. Mk 16,1; Mt 28,1; Lk 24,10), jak je patrné z vyjádření v množném čísle v Jan 20,2, zmiňuje se pouze o Marii Magdalské.⁵⁸ Evangelista Jan vynecháním ostatních žen dosahuje silnějšího dramatického účinku.⁵⁹ Toto počínání odpovídá tendenci čtvrtého evangelia, kde jednotlivé postavy znázorňují modely pro jeho křesťanské čtenáře.⁶⁰ Marie nevstupuje do hrobu, avšak reaguje okamžitě na skutečnost, že kámen je odstraněn. V Jan 20,2 je jako její reakce uveden běh od hrobu k Šimonu Petrovi a k „učedníkovi, kterého Ježíš miloval“. Její běh od hrobu vypovídá o jejím vnitřním rozpoložení, které se vyznačuje velkým zděšením a bezradností.⁶¹ Tato poplašená reakce útěku od hrobu též naznačuje její osobní náklonnost k Ježíšovi. Bez toho, že by Marie Magdalská při návštěvě hrobu do něj vstoupila nebo do něj nahlédla, nyní sděluje těmto dvěma učedníkům: „vzali Pána z hrobu a nevíme, kam ho položili“. Její tvrzení o odcizení mrtvého těla tedy není výsledkem skutečného přezkoumání,

⁵⁵ Viz dále např. BROWN, R. E.: *The Gospel according to John XIII–XXI*. New York 1970, s. 996–1004; MAREČEK, P.: *Ježíšovo vzkříšení v evangeliích. Výklad závěrečných kapitol kanonických evangelií*. Olomouc 2011, s. 238–239.

⁵⁶ SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 362. GRASSO, S.: *Il Vangelo di Giovanni. Commento esegetico e teologico*. Roma 2008, s. 756 uvádí, že dvojí časový údaj „časné ráno“ a „ještě za tmy“ poukazuje na naléhavost putování Marie Magdalské ke hrobu.

⁵⁷ GNILKA, J.: *Johannesevangelium*. Würzburg 1983, s. 149.

⁵⁸ GRASSO, S.: *Il Vangelo di Giovanni: Commento esegetico e teologico*, Roma 2008, s. 757, pozn. 6 poukazuje na skutečnost, že podle židovského obyčeje je trochu nepravděpodobné, že by se žena sama potulovala, když byla ještě noc.

⁵⁹ SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 362. BROWN, R. E.: *A Risen Christ in Eastertime. Essays on the Gospel Narratives of the Resurrection*. Collegeville, MN 1990, s. 66, pozn. 78: „John is fascinated by the dramatic possibilities of individuals, even if a group is present.“

⁶⁰ Srov. SCHNELLE, U.: *Das Evangelium nach Johannes*. Leipzig 2000, s. 298.

⁶¹ SCHNEIDER, J.: *Das Evangelium nach Johannes*. Berlin 1976, s. 318.

nýbrž se jedná o bezprostřední úsudek bez patřičného ověření.⁶² Jak již bylo výše uvedeno, vyjádření v plurálu „my nevíme“ můžeme pokládat za indicii, že zde evangelista Jan přebírá tradici, podle které prázdný hrob objevilo více žen (srov. Mk 16,1 par.).⁶³

Krátká scéna v Jan 20,1–2, v jejímž středu se nachází Marie z Magdaly, slouží jako příprava na spojovací úryvek o běhu Petra a milovaného učedníka k prázdnému hrobu a jeho inspekci. Marie Magdalská, která svou zkušenost o otevřeném hrobu sděluje dvěma učedníkům, kteří zastávají ústřední roli v Janově evangeliu, je původce významné scény v Jan 20,3–10, která znázorňuje milovaného učedníka, jak je chopen správně vidět a vysvětlovat znamení svého Pána, a který je takto představen jako ideální učedník s příkladnou vírou.⁶⁴

Událost setkání Marie Magdalské s anděly a Ježíšem v Jan 20,11–18 je uvedena zmínkou o tom, jak Marie stojí opět u hrobu a pláče (Jan 20,11a).⁶⁵ Její pláč není obvyklým oplakáváním zemřelého, který byl očekáván od jeho příbuzných nebo přátel ženského pohlaví (srov. Jan 11,31), nýbrž výrazem její osobní bolesti a zármutku, že nemůže nalézt svého zemřelého Pána (srov. Jan 20,13.15). Během svého nařikání se naklonila, aby se podívala do hrobu. Spatřila dva anděly v bílém rouchu, kteří skrze své umístění v hrobu označovali místo, kde dříve ležela hlava a nohy Ježíšova těla. Avšak tak, jako odvalený kámen od vchodu do hrobu nebyl pro Marii Magdalskou znamením Ježíšova vzkříšením, tak rovněž přítomnost andělů pro ni tuto funkci neplní.

V této situaci se andělé obrací na Marii Magdalskou s otázkou. Zatímco v Lk 24,5 se andělé dotazují na důvod návštěvy žen u hrobu, v Jan 20,13 se dotaz týká důvodu Mariina pláče. Otázka andělů ji vede k tomu, že jim sděluje, co ji znepokojuje a trápí. To, co již řekla dvěma učedníkům (Jan 20,2), nyní oznamuje rovněž andělům: „Vzali mého Pána a nevím, kam ho položili.“ (Jan 20,13). O Ježíšovi hovoří jako o svém Pánovi a vyjadřuje tak svůj osobní vztah k němu.

Poté, co poskytla odpověď andělům, nastává něco neočekávaného. Marie Magdalská se obrátila a spatřila za sebou stát Ježíše, avšak nevěděla, že je to on. Takto je uvedena nová scéna. Skutečnost, že vzkříšený Ježíš není hned poznán, dává najevo, že jeho identita není nyní přístupná stejným způsobem, jako tomu bylo dříve během jeho pozemského působení.⁶⁶ Takovéto nepoznání se nachází rovněž při zjevení v souvislosti se záračným rybolovem (Jan 21,1–14; srov. 21,4) a ve vyprávění o cestě dvou učedníků do Emauz (Lk 24,13–35; srov. 24,16). Vzkříšený Ježíš se dává poznávat, komu chce a kdy chce.

Ježíš klade Marii Magdalské dvě otázky. Nejprve opakuje dotaz, který vznesli andělé: „ženo, proč pláčeš?“⁶⁷ Druhá otázka „Koho hledáš?“ nejen připomíná otázku nebeských poslů „Proč

⁶² Podle Mt 28,15 byla rozšířena fáma, že učedníci ukradli Ježíšovo mrtvé tělo. Srov. též Justin, *Dialogus cum Tryphone* 108,2 (PG 6,725–728). MORRIS, L.: *The Gospel according to John*. Grand Rapids, MI 1995, s. 734 zmiňuje, že vyjádření „vzali“ se vztahuje k Ježíšovým nepřítelům, asi zvláště k velekněžím.

⁶³ Srov. např. BAUER, W.: *Das Johannesevangelium*. Tübingen 1925, s. 229; WILCKENS, U.: *Das Evangelium nach Johannes*. Göttingen 1998, s. 306; THYEN, H.: *Das Johannesevangelium*. Tübingen 2005, s. 758. Naproti tomu BULTMANN, R.: *Das Evangelium nach Johannes*. Göttingen 1968, s. 530; SCHULZ, S.: *Das Evangelium nach Johannes*. Göttingen 1972, s. 530, pozn. 3 se domnívá, že οἱ ἀδελφοί není skutečným plurálem a že odpovídá orientálnímu způsobu řeči. HARTENSTEIN, J.: *Charakterisierung im Dialog. Maria Magdalena, Petrus, Thomas und die Mutter Jesu im Johannesevangelium im Kontext anderer frühchristlicher Darstellungen*. Göttingen 2007, s. 119, pozn. 8 zastává názor, že Marie Magdalská se pomocí plurálu v Jan 20,2 spojuje s oběma učedníky.

⁶⁴ SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 368.

⁶⁵ Mariin návrat ke hrobu je mlčky předpokládán, takto GNILKA, J.: *Johannesevangelium*. Würzburg 1983, s. 151.

⁶⁶ HAENCHEN, E.: *Johannesevangelium. Ein Kommentar*. Tübingen 1980, s. 570; ZUMSTEIN, J.: *L'évangile selon saint Jean (13–21)*. Geneve 2007, s. 278.

⁶⁷ Můžeme si všimnout, že když se zjevuje vzkříšený Ježíš ženám v Mt 28,9–10, opakuje též andělské poselství z Mt 28,5.7.

hledáte živého mezi mrtvými“ (Lk 24,5), avšak rovněž odkazuje zpět na první Ježíšovo slovo v Janově evangeliu: „Co hledáte?“ (Jan 1,38). Na začátku evangelia byli učedníci představeni jako ti, kteří pátrali po Mesiáši, nyní na jeho konci Marie Magdalská hledá Ježíše. Jedná se o otázku, která testuje učednictví. Tento paralelismus, který vytváří rámec Janova evangelia, dává najevo, že Ježíšovými učedníky jsou jak muži, tak ženy.⁶⁸ Marie Magdalská hledá mrtvé Ježíšovo tělo a nalezne živého Pána. Tím, že se vzkříšený Ježíš takto dotazuje, se jeví hledání mrtvého Ježíše téměř jako absurdní.⁶⁹

Marie Magdalská pokládá Ježíše za zahradníka. Jak dochází k tomuto úsudku, se z textu nedovídáme. Zmínka o zahradníkovi pochází ze stejné tradice jako údaj o tom, že Ježíšův hrob se nacházel v zahradě (Jan 19,41).⁷⁰ Marie oslovuje Ježíše jako „Pána“. Jedná se o zdvořilé oslovení zahradníka, ve kterém však zaznívá prvokřesťanský titul Ježíše (srov. 20,18.25). Marie svými slovy dává najevo, že chce znát místo, kde se nyní nachází Ježíšovo mrtvé tělo, aby ho mohla vzít. Její záměr přinést tělo nazpět, který je pro jednu ženu sotva proveditelný, je výrazem její silné lásky vůči Ježíšovi a touhy mu být nablízku.

Stav Marie, který se vyznačuje zastřeným zrakem vůči nebeským intervencím (angelofanie; zjevení vzkříšeného Ježíše), je překonán teprve v okamžiku, když ji Ježíš oslovuje jejím jménem: „Marie“. Toto oslovení vede k poznání. Tato scéna připomíná řeč o dobrém pastýři, který volá své ovce jménem, ony znají jeho hlas a jdou za ním (srov. Jan 10,3–4.27). Běžné oslovení vlastním jménem způsobuje, že se Marie obrací k Ježíšovi. Toto obrácení nezahrnuje ani tak vnější gesto otočení se, jelikož již byla obrácena k němu (Jan 20,14),⁷¹ jako spíše její vnitřní zaměření pozornosti a otevřenost pro vzkříšeného Ježíše.⁷² Na Ježíšovo oslovení reaguje Marie Magdalská zvoláním, které zahrnuje rovněž jen oslovení. Aramejské oslovení *παββου* (doslovně: můj pane/mistře), které vyjadřuje prvek osobního vztahu a které se objevuje v Novém zákoně již jen v Mk 10,51, odpovídá běžnému *παββί* „pane/mistře“⁷³ a rovněž je takto evangelistou přeloženo.

Po Mariině zvolání, které lze považovat za formu vyznání vůči Ježíšově osobě, vzkříšený Ježíš jí adresuje svá slova, která nejsou snadno srozumitelná. Nejprve jí nařizuje *μη μου ἄπτου* „nezadržuj mě!“ (Jan 20,17a).⁷⁴ Evangelista Jan takto dává najevo, že Marie se Ježíše dotkla (srov. Mt 28,9). Toto chování lze považovat za projev spontánní radosti a touhy již ho znovu neztratit. Vzkříšený Ježíš ke svému příkazu připojuje odůvodnění: „Neboť jsem ještě nevystoupil k Otcí.“ (Jan 20,17b). K těmto ne snadno srozumitelným slovům hned připojuje příkaz: „Ale

⁶⁸ BROWN, R. E.: *A Risen Christ in Eastertime. Essays on the Gospel Narratives of the Resurrection*. Collegeville, MN 1990, s. 71, pozn. 83: „Discipleship is the only category that is given importance in John, and it is open equally to all who believe and are begotten as children by God.“

⁶⁹ WENGST, K.: *Das Johannesevangelium*, II. Stuttgart–Berlin–Köln 2001, s. 302.

⁷⁰ Lze se domnívat, že motiv zahradníka, který se objevuje v pozdější židovské polemice proti křesťanství (Tertulián, *De spectaculis* 30,6), mohl již v tradici zpracované evangelistou Janem zastávat apologetickou funkci. Srov. SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 374; KREMER, J.: *Die Osterevangelien – Geschichte um Geschichte*. Stuttgart 1981, s. 170–171.

⁷¹ MORRIS, L.: *The Gospel according to John*. Grand Rapids, MI 1995, s. 741 se domnívá, že po tom, co se Marie obrátila k Ježíšovi v Jan 20,14, se obrátila zpátky ke hrobu. Toto však evangelista neuvádí!

⁷² Takto např. SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 375; KREMER, J.: *Die Osterevangelien – Geschichte um Geschichte*. Stuttgart 1981, s. 171; MICHAELS, J. R.: *The Gospel of John*, NICNT, Grand Rapids, MI 2010, s. 999.

⁷³ V Novém zákoně celkem 15krát, pouze v evangeliích: Mt 23,7.8; 26,25.49; Mk 9,5; 11,21; 14,45; Jan 1,38.49; 3,2.26; 4,31; 6,25; 9,2; 11,8.

⁷⁴ Sloveso *ἄπτω*, které v mediálním tvaru zahrnuje význam „dotýkat se, uchopit se, držet“, se vyskytuje pouze zde v Janově evangeliu (srov. 1 Jan 5,18). Záporný imperativ přítomného času, který nařizuje ukončit předchozí nepřetržitou činnost, zapovídá tedy pokračování dotýkání/zadržování. Srov. BLASS, F. – DEBRUNNER, A. – REHKOPF, F.: *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. Göttingen 1990, § 336,3.

jdi k mým bratřím a oznam jim: „Vystupuji k svému Otci a k vašemu Otci, k svému Bohu a k vašemu Bohu.“ (Jan 20,17c).⁷⁵ Marie Magdalská má přestat zadržovat vzkříšeného Ježíše a místo toho má jít k Ježíšovým bratřím a vyřídít jim poselství. Ježíš zde nemá na mysli své příbuzné (srov. Jan 7,3.5.10), nýbrž své učedníky. Text Jan 20,17 je jediným místem ve čtvrtém evangeliu, kde jsou Ježíšovi učedníci nazváni jako jeho bratři (srov. Mt 28,10).

Poselství, které má za úkol Marie Magdalská vyřídít, zní: „Vystupuji k svému Otci a k vašemu Otci, k svému Bohu a k vašemu Bohu.“ (Jan 20,17c). Formulace o vystupování k Otci je janovský způsob vyjádření velikonočního poselství o Ježíšově vzkříšení. Hádankovitě znějící slova vzkříšeného Ježíše „ještě jsem nevystoupil k Otci“ nelze považovat za ohlášení nanebevstoupení, jelikož evangelista Jan pohlíží na Ježíšovu smrt, vyvýšení a oslavení, jako na jedno jediné dění (srov. např. Jan 3,14–15; 12,32–33). Vzkříšený Ježíš se nenachází v nějakém zvláštním „mezistavu“ mezi vyjitím z hrobu a návratem k Otci.⁷⁶ Slova „ještě jsem nevystoupil k Otci“ odkazují zpět na začátek Ježíšovy řeči na rozloučenou v Jan 14,1–3, kde ohlašuje svým učedníkům, že jim odchází připravit místo k přebývání. Vzkříšený Ježíš v Jan 20,17 dává najevo, že naplňuje svůj příslib, který dal učedníkům při svém loučení s nimi. On nyní vystupuje ke svému Otci,⁷⁷ a to znamená pro jeho „bratry“, že jim připravuje příbytky u Otce a že jim takto zprostředkovává společenství s Otcem, které jim jako plod svého odchodu předpověděl (srov. Jan 14,21.23.28).⁷⁸ Teprve totiž, až budou učedníci tam, kde je on, je jeho jít k Otci dokončeno.⁷⁹

Poté, co Marie Magdalská vyslechla slova vzkříšeného Ježíše, evangelista sděluje, že se vydala k učedníkům a splnila Ježíšův příkaz (Jan 20,18). Ve formě přímé řeči evangelista Jan uvádí poselství, které Marie Magdalská předala učedníkům: „Viděla jsem Pána“. Toto shrnující sdělení o zkušenosti se vzkříšeným Ježíšem, které se shoduje s formulí tradice při vydávání svědectví o Ježíšově vzkříšení v prvotní církvi (srov. 1 Kor 9,1), se znovu objevuje v Jan 20,25. Evangelista Jan nakonec připojuje, že Marie Magdalská „vyřídila, co jí řekl“ (Jan 20,8b). Tímto způsobem evangelista ukazuje, že Ježíšova slova jsou tím nejdůležitějším, co zaznamenal.⁸⁰

6. Závěr

Marie Magdalská, je vedle Ježíšovy matky nejčastěji zmiňovanou ženou v evangeliích. Její jméno uvádí všechna čtyři kanonická evangelia. V synoptických evangeliích je poprvé zmíněna v Lk 8,1–3, kde je představena jako jedna z žen, které zakusily Ježíšovu osvobozující a léčivou moc a které jako uzdravené názorně dokládají účinky Ježíšem ohlašovaného Božího království. Marie Magdalská náleží do okruhu žen, které v roli učednic vedle učedníků z řad mužů Ježíše během jeho veřejného působení doprovázely a sloužily mu svým majetkem. Zdá se, že Marie Magdalská ve skupině žen zastávala význačnou roli – podobně jako Petr mezi učedníky. Její jméno se ve výčtu žen objevuje vždy (kromě Jan 19,25) na prvním místě. Podle svědectví Matoušova evangelia jsou Marie Magdalská a druhá Marie, která je podle všeho Marie, matka Jakubova

⁷⁵ Podrobně pojednání ohledně interpretace Jan 20,17 poskytuje BIERINGER, R.: „*I am ascending to my Father and your Father, to my God and your God*“ (John 20:17). *Resurrection and Ascension in the Gospel of John*. In: Koster, C. R. – Bieringer, R. (edd.): *The Resurrection of Jesus in the Gospel of John*. Tübingen 2008, s. 209–235.

⁷⁶ Takto SCHNELLE, U.: *Das Evangelium nach Johannes*. Leipzig 2000, s. 303.

⁷⁷ Perfektum ἀναβέβηκα označuje činnost, která právě probíhá. Srov. BIERINGER, R.: „*I am ascending to my Father and your Father, to my God and your God*“ (John 20:17). *Resurrection and Ascension in the Gospel of John*. In: Koster, C. R. – Bieringer, R. (edd.): *The Resurrection of Jesus in the Gospel of John*. Tübingen 2008, s. 233.

⁷⁸ SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 377.

⁷⁹ KREMER, J.: *Die Osterevangelien – Geschichte um Geschichte*. Stuttgart 1981, s. 174.

⁸⁰ SCHNACKENBURG, R.: *Das Johannesevangelium*, III. Freiburg–Basel–Wien 1975, s. 379.

a Josefova, očitými svědky nejen Ježíšovy smrti (Mt 27,56) a jeho pohřbu (Mt 27,61), ale též Ježíšova vzkříšení skrze vysvětlení prázdného hrobu andělem Páně (Mt 28,5–7) a skrze osobní setkání se Vzkříšeným (Mt 28,9–10). Ony jsou svědky pravd víry prvotní církve o smrti a vzkříšení Ježíše Krista, které zachycuje prastará formule tradice 1 Kor 15,3b–5. V Janově evangeliu je nakonec Marie Magdalská představena, jak se jí samotné dává vzkříšený Ježíš poznat a jak od něj dostává pověření zvěstovat velikonoční poselství učedníkům (Jan 20,11–18; srov. Mk 16,9–11). Marie Magdalská je takto evangelistou Janem prezentována jako první svědek Ježíšova vzkříšení a první zvěstovatel velikonočního poselství, protože byla právem v dějinách církve ohodnocena čestným titulem *apostola apostolorum* „apoštolka apoštolů“.

doc. Dr. Petr Mareček, Th.D.
Katedra historie
Pedagogická fakulta MU
Poříčí 9
603 00 Brno
Česká republika
e-mail: 110056@mail.muni.cz